Charles Upton

KORONAVÍRUS SZÚFI SZEMMEL*

A koronavírus következménye – legyen a rá adott elképesztően globális válasz akár indokolt, akár nem – intenzív összehúzódás. De *mi az, ami összehúzódik?* A nagy szúfi, Abú Jazid al-Bisztámí mondta: *„Amikor a Szív összehúzódik, az egó* (nafsz) *kitágul; amikor az egó húzódik össze, a Szív kitágul."* Ha a Szív összehúzódik, apátiába süllyedünk, avagy kicsapongásban próbálunk megfeledkezni magunkról. A cél viszont az lenne, hogy a vírust és a vírustól való félelmet arra *használjuk*, hogy éppenséggel az egót, az egyéni lelket *(nafsz)* húzzuk össze; szúfi szemmel nézve ezért küldte Isten a járványt. Az, ami mindig mohó, menekülő, igényeket megfogalmazó, s egyszer el akar rejtőzni a félelem elől a felejtés leple alá, máskor pedig konfliktusok keresése által előtérbe helyezni magát, az egó, vagyis az egyéni lélek *(nafsz)*. *Ez* az, aminek össze kell húzódnia. Ha Isten akaratának engedelmeskedve tiszta szándékot alakítunk ki magunkban, hogy egyre szűkebb keretek közé szorítsuk az egót, akkor a Szív magától kitágul – a tágulással párhuzamosan pedig megjelenik Isten jelenlétének és kegyelmének erőteljes érzete; ezt a szúfik úgy hívják: *„kitágulás ökölbeszorításkor"*. Amennyiben *„nincs sem erő, sem hatalom Istenen kívül"*, ennek az erőnek úgy vesszük hasznát, hogy nem megszerezni vagy imitálni akarjuk, hanem *együttműködni* vele. Ha bátran, tisztán és őszintén tudjuk tenni, hatalmas erő fejlődik az alárendelődésből, az erő, melynek révén az Isten által kijelölt utat követjük, parancsainak megfelelően, azzal a biztos tudással, hogy *„az egyetlen menedék Isten elől magánál Istennél van."* (*Szent Korán* 9:118)[1] Íme a páratlan lehetőség, amely feltárulhat a koronavírus által; ne herdáljuk el.

De hogyan kell ezt *pontosan elgondolni és megvalósítani?* Mindannyian szorongattatunk, és ha présben érezzük magunkat, *minden* összeszűkül, a Szív és az egyéni lélek *(nafsz)* is, az együttérzés és az önzőség egyaránt. Egyrészt kevesebb lehetőség adódik szenvedélyeknek hódolni, még „ártatlanoknak" is, másrészt hajlamosabbak vagyunk irritálttá, megszállottá, paranoiddá, depresszióssá válni. Hogyan tudjuk különválasztani a Szívet az egótól, hogy az egyéni lélek összehúzódhasson, a Szív pedig kitágulhasson? Valójában mi valósítjuk meg ezt a szétválasztást? Van elegendő erőnk és tudásunk, hogy végrehajtsuk?

A járvány időszaka ideális arra, hogy tudatosítsuk: végső soron Isten a Cselekvő. Ez persze nem azt jelenti, hogy tagadnánk a szabad akaratot és a személyes felelősséget, csupán emlékeztessük magunkat, hogy az első és végső Erő az univerzumban senki és semmi más, csakis Isten. Amennyiben úgy tekintünk a végbemenő fájdalmas eseményekre, hogy azokat vak,

---

* *Sacred Web. A Journal of Tradition and Modernity* (Vancouver) 45. sz. (2020. nyár) 31–35. o. *(A szerk.)*

[1] A *Korán*-idézetek Baranyi Tibor Imre fordításai. *(A szerk.)*

tudattalan, materiális erők hozták mozgásba, depresszióssá, reménytelenné és fatalistává válunk: „nem tehetsz semmit, az élet kiszámíthatatlan és értelmetlen." Ha az események okozóit másokban véljük felfedezni, indulatossá, agresszívvé válunk. „Trump küldte a koronavírust – nem, a kínaiak küldték; – nem, a demokraták elmulasztottak felkészíteni rá bennünket; – nem, a republikánusok hibája az egész" stb. stb. Nyilvánvaló, hogy ez a szemléletmód nem segíti elő az egó összezsugorítását és a Szív kitágítását. Csakis abban az esetben leszünk képesek elfogadni az események alakulásának menetét és levonni azokból a megfelelő tanulságot, ha belátjuk, hogy a megrázkódtató események, mint *minden* esemény, egyedül Istentől származnak.

Ez a gondolatmenet magától értetődően vezet a *teodicea* örök kérdéséhez: „Ha Isten egyszerre tökéletesen jó és hatalmas, hogyan teremthet, vagy miért teremt ilyen elkerülhetetlen szenvedésekkel teli világot?" Ezen a ponton nem szeretnék részletesen kitérni a szentek és bölcsek évszázadok során e kérdésre adott egyértelmű válaszaira; egyszerűen szeretnék rámutatni arra, hogy amennyiben megrendül a hitünk, amikor arra gondolunk, hogy Isten küldte a koronavírust, az csak azért lehetséges, mert elfelejtjük, hogy minden ember halandó, és nagy valószínűséggel fájdalmas halála lesz a koronavírustól függetlenül is. Ha szabad némi fekete humorral élni a Monty Pythontól, a *Gyalog galopp*ból, mondhatjuk-e: „*Ha Isten tényleg szeret minket, hogyan lehetséges, hogy* húsból *alkotott bennünket*"? Semmilyen háború, vagy pestis, vagy elemi csapás nem változtat az emberi létezés alapvető jellegzetességein.

Így hát Isten összeszűkítő korlátozást küld a számunkra. Hogyan reagálunk erre? Részemről mindenekelőtt az *iszlámmal*, magyarán az Isteni Akaratnak való meghódolással. De hogyan kell ezt pontosan érteni? Csupán az elkerülhetetlenbe való reménytelen beletörődésként? Ennél jóval többet kell jelentenie; az ateisták is képesek a reménytelen beletörődésre. Végső soron a meghódolás vagy alárendelődés annak felismerése, hogy Isten a Cselekvő, hogy Ő a végső Princípium, úgy a külvilág eseményei, mint az ezekre adott válaszunk vonatkozásában. A *Korán* szavaival: „*Meg fogjuk mutatni nékik a Mi jeleinket a horizontokon és önmagukban, míg nyilvánvalóvá nem válik számukra, hogy ez az Igazság. Talán nem elegendő az, hogy Urad az Egyetemes Tanú?*" (41:53)

De miként kell végrehajtani e meghódolást? Létezik egy módszer? Olyasvalami ez, amit teszünk, vagy csupán történik velünk? A *Korán* szerint: „És *bizony te nem akarod, csak ha Isten is úgy akarja*" (76:30); „*Isten teremtett benneteket, és azt is, amit csináltok*" (37:96). Ám ettől még nekünk kell kimondanunk az „igent" az Isteni Akaratra, s hiszem, hogy az egyetlen valódi módja az „igen" kimondásának, ha megtaláljuk *bensőnkben* a helyet – az önfejűség helyét –, ahol öntudatlanul folyamatosan „nemet" mondtunk és *tudatosan törekszünk a „nem" feladására.*

„(...) a vírust és a vírustól való félelmet arra használjuk, hogy éppenséggel az egót, az egyéni lelket (nafsz) húzzuk össze; szúfi szemmel nézve ezért küldte Isten a járványt."

Az összehúzódás elkerülhetetlenül felszínre hozza a lelkünk mélyén lapuló bűnöket, szenvedélyeket, megszállottságokat, önfejűséget és buja vágyakat (melyek az önfejűség paszszív társai), az *iszlámmal* – az Isteni Akaratnak való meghódolással – szembeni lázadás valamennyi formáját; a spirituális élet kifejezését használva ezért van az összehúzódás. Olykor azt mondjuk, Isten *fenyítés* céljából küld nehéz időket, mintha csupán Isteni büntetés vagy bosszú lenne. De a „fenyítés" valódi értelme *megtisztítás, megtisztulás*. A kitágulás állapota, a szellemi és anyagi értelemben vett jólét és

bővelkedés, elrejti Istennel szembeni ellenállásunkat; az összehúzódás állapota pedig felszínre hozza, hogy képesek legyünk tudatosan elengedni. Az ellenállásokat magában foglaló egó *(nafsz)* összezsugorítása és az ezeken felülkerekedő Szív kitágítása közötti fordulópont a meghódolás.

Szeretet nélkül azonban nem lehetséges felszámolni az ellenállásokat. Ha nem szeretjük Istent, hogyan lennénk képesek elfogadni a cselekedeteit, akár a legkönyörületesebbeket is? *Mahabbah*, vagyis az Istenszeretet nélkül gyűlölni fogjuk Őt büntetései miatt, és amikor jól mennek a dolgok, magától értetődőnek fogjuk tekinteni ajándékait. Ha megfeledkezünk Róla a könnyű időkben, megvetjük, semmibe vesszük; ha reménytelen lemondással reagálunk a nehéz időkre, az azt jelzi, hogy tulajdonképpen gyűlöljük, akkor is, ha visszautasítjuk e jelenlévő gyűlölet tudatosítását. Isten alázatos szolgáinak állítjuk be magunkat, akik a legértelmetlenebb büntetéseket is képesek vagyunk elfogadni gyűlölet és ellenkezés nélkül, azonban az összezsugorodott szívünkben rejtőző gyűlölet mások és önmagunk megvetésében fog megnyilvánulni – ez az elbukott aszkéták örök „szakmai ártalma". Ha szívünk a reménytelenségben zsugorodik össze, az egyéni lélek *(nafsz)* elkerülhetetlenül embertársaink elleni gyűlöletben, rágalmazásban és ítélkezésben tágul ki.

Ám ha igyekszünk tudatosan megszabadulni a szándékunktól, hogy ellenálljunk Istennek, s ha megnyitjuk szívünket mindazon dolgok számára, amiket az ellenállás blokkolt, az igyekezet csakis a szeretet összefüggésében működhet, és mintegy következésképpen megidézi Isten szeretetének erejét, *al-Rahman* (a Gondviselő), *al-Rahim* (az Irgalmas), *al-Latif* (a Mindent átható), *al-Vadud* (a Szeretetteljes) Nevei által. És a szeretet kitágítja a Szívet. Mindemellett Isten valódi szeretete nem egy puhány, önkényeztető szentimentalizmusban nyilvánul meg, hanem derűvé alakul – és bármit, amihez valóban *meghitt és közeli* kapcsolat fűz, képesek vagyunk rendkívül alaposan megismerni egy érzésen túli, gondolaton, tudományon, feltételezésen túli tudás birtokában, olyan tudás révén, melyet *jaqin* („bizonyosság") jellemez. A szúfik *ma'rifá*nak, „gnózisnak" hívják ezt a fajta tudást, amely Isten – közvetlenül szeretetből fakadó – bensőséges ismerete. Mindaz, ami az Istennek való ellenszegülés mélyen gyökerező hátterében rejtőzött, e Tudás részét fogja képezni; ahogy a szeretetben lépésről-lépésre oldódik az ellenállás Vele szemben, úgy jelenik meg e Tudás a maga idejében.

„Ha szívünk a reménytelenségben zsugorodik össze, az egyéni lélek (nafsz) elkerülhetetlenül embertársaink elleni gyűlöletben, rágalmazásban és ítélkezésben tágul ki."

Az összehúzódás ekképpen tudja kinyitni a Valódi Szeretethez vezető ajtót. Azt mondjuk, hogy a háború, mely a legerősebb összehúzódást okozza, képes egyszerre a legjobbat és a legrosszabbat kihozni az emberekből. Ez más oldalról világítja meg azt, hogy az összehúzódás elkerülhetetlenül kitágítja vagy a Szívet, vagy az egót – és egyedül a valódi *iszlám* – a meghódolás az Isteni Akaratnak – biztosítja, hogy a Szív legyen az, ami kitágul. Az iszlám alázat és egónk lealacsonyítása, hajlandóság arra, hogy olyan passzívak és alárendelődőek legyünk, akár a föld, amely bárkit elhordoz a hátán, bármilyen eke vagy bulldózer belevájhat, minden bomba felrobbanhat rajta, bármilyen járműkeresztülhajthat mindennemű ellenállás és tiltakozás nélkül. De mivel az iszlám az Erőnek való alárendelődés, ezért az Erő megtestesítője is lehet – olyan igazság, amelyet hűen

tükröznek egy középkori andalúziai költő, Ibn al-Qabturnuh sorai:

„Szulejmára emlékeztem,
mikor a csata szenvedélye oly hevesen tört rám,
mint testem szenvedélye, amikor elváltunk.

Úgy tűnt, mintha a lándzsák között
megpillantottam volna teste tökéletességét,
és mikor felém hajították, átöleltem őket."

Szulejma a spirituális állapotok benső, *önmagukban vett* világában Isten. A lándzsák Istent jelképezik a külső, kondicionált világban, a horizont világában. Kizárólag a szeretet képes egyesíteni *al-Dzsamal*t, Isten végtelen Szépségét és *al-Dzsalal*t, Fenségességét – mivel a Szívben, a radikális hódolat révén, szeretet és halál egyek.

A meghódolás legközvetlenebb és legegyértelműbb formája az elkerülhetetlen halálnak való meghódolás. A haláltól való félelem természetes, de ahogy János apostol levele mondja nekünk: *„a tökéletes szeretet kizárja a félelmet"* (1Jn 4,18). Az Örökkévaló jelenlétében határaink égni kezdenek; az égés okozta fájdalom a szeretet által a Paradicsom eksztázisává és hűsítőjévé változik. Amikor a félelem – a haláltól vagy bármi egyébtől – megjelenik, ha a paranoia és a kétségbeesés irányába mozdulunk, akkor az egónak, az egyéni léleknek *(nafsz)* adunk teret, ellenben ha felismerjük, hogy a félelem valójában Isten végtelen Fenségességét és Fenségességének minden Szépségét elrejtő fátyol, akkor a Szív kitágulásának útjára lépünk. Csakis a szeretet képes e felismerésre. A *Korán Al-Inshira* (A kitárás) *szúrá*jának első és ötödik *áj*ájában ez áll: *„Talán bizony nem tártuk-e ki a te kebledet (…) Bizony a nehézség könnyebbséggel jár. Bizony a nehézség könnyebbséggel jár."* Nem azt mondja, „a nehézséget követően könnyebbség jön", hanem egyidejűleg: *„a nehézség könnyebbséggel jár"*. Ezzel utal *al-Dzsamal*nak *al-Dzsalal* általi, a Szépség Fenségesség általi rejtettségére, a rettenetes Szépségre, amiről csak a Szív szeme képes tanúskodni.

Ford. Szőke Zoltán

„Az Örökkévaló jelenlétében határaink égni kezdenek; az égés okozta fájdalom a szeretet által a Paradicsom eksztázisává és hűsítőjévé változik. Amikor a félelem – a haláltól vagy bármi egyébtől – megjelenik, ha a paranoia és a kétségbeesés irányába mozdulunk, akkor az egónak, az egyéni léleknek (nafsz) adunk teret, ellenben ha felismerjük, hogy a félelem valójában Isten végtelen Fenségességét és Fenségességének minden Szépségét elrejtő fátyol, akkor a Szív kitágulásának útjára lépünk."